

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GRADE 12

LOETSE 2011

SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA PELE

MATSHWAO: 70

NAKO: 2 dihora

Pampiri ena e na le maqephe a 10.

DITAELO HO MOHLAHLOBUWA

1. **Pampiri ena e arotswe dikarolo tse tharo, e leng :**

KAROLO YA A: Tekokutlwisiso (30)

KAROLO YA B: Kgutsufatso (10)

KAROLO YA C: Thutapuo le tshebediso (30)

2. **Bala ditaelo TSOHLE ka hloko.**
3. **Araba dipotso TSOHLE.**
4. **Qala karolo e nngwe le e nngwe leqepheng le letjha.**
5. **Seha mola qetellong ya karolo e nngwe le e nngwe.**
6. **Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.**
7. **Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.**
8. **Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.**
9. **Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.**
10. **Dipotso tsohle di arajwe ka Sesotho.**

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**Potso Ya 1**

Potsong ena o nehlwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema e nngwe le e nngwe ka hloko o ntano araba dipotso tsohle tse hlahang tlasa yona.

Tema Ya 1

Bala tema ena e latelang mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

“O na le lengolo, Samina, le tswang Thekong le hoja ke sitwa ho bona hantlente hore le tswa ho mang hobane ha ke tsebe mongolo o ho lona.”

Mmangwane a supa enfolopo e hodima tafole a ntse a ipuela, ho bile ho bonahala hore ke motho ya ratang ho bua haholo ka nako tse ding. Athe Samina yena o ne a thotse, a ithuletse, a shebeha a hlona jwele ka ka mehla ha a fihla a tswa mosebeting. A ema a ya tafoleng, a le re phamo, lengolonyana le tswa supjwa ke Mmangwane. A le phunya ha bohlaswa mme a bala ho ngotsweng ka hare. Hanghang sefahleho sa hae sa fetoha, mahlo a moholo ane a ropoha jwale, dinko tsa famoleha, melomo ya bebenya.

Mmangwane Ralesho a itulela setulong mme a tswela pele ka mosebetsi oo a neng a ntse a o etsa, a kgaohana le Samina. Natona o ne a eso fihle ka ha yena a ne a sebetse hole. Samina a itoma molomo a leka ka matla ho kokobetsa letswalo le neng le mo seha ha bohlokohloko. Thekong e bohole bo bokaakang ho tloha Kgauteng? Makgolo a ka bang robong a dikilometara. Bohle re a tseba hore ke bohole bo sa thuseng letho matsatsing ana a tswelopele. Amos Mwana o tshepisa ho rotha neng kapa neng a etswa Thekong. E, Amos Mwana, monna eo Samina a neng a mo ntshitse menahanong ya hae, le hona a mo ntsha ka ntshwe di sa fohlwa, monna eo Samina a ileng a mo kuta jwale ka ha a kuta Kgwapo kajeno, eo Samina a neng a sa ka a nahana le hanyenyane feela hore seo a se estsang se tla tswala tlhoyo e mpempe hakana, e yena monna eo he, ke enwa o se a le tseleng ho tla tla iphetetsa hodima motho ya mo entseng hampe kgale.

Samina a qala ho hopola jwale. A bona hore Mwana o ne a ntse a bontsha bohlahla bo itseng le bopelokgutshwane bo neng bo ye bo kgwathe botebong ba bohale bo makatsang, empa, ka ho tshaba hore mosadi wa hae o tla tseba taba ya bona, o ne a ye a ikokobetse haholo, a etse seo yena, Samina, a se batlang. Empa ka tsatsi le leng a itebala mme a jabela Samina hoo a bileng a ya le maidiidi ka baka la bohloko. Mohlang oo Samina a rera ho mo nyahlatsa, a mo lahlela sa ruri, a ba a falla Thekong a tla Kgauteng. A falla jwalo a se a jele Amos Mwana.

Peo Ena e Jetswe ke Wena!

Ka I. M. Moephuli (1982, leq 39 – 40)

DIPOTSO

- 1.1 “Le tswang Thekong le hoja ke sitwa ho bona hantlente hore le tswa ho mang”
- 1.1.1 Hobaneng sebui see se qotsitsweng se sa tsebe hore lengolo le tswa ho mang? (1)
- 1.1.2 Athe, hantlente, lengolo le tswa kae, hona le tswa ho mang? (1+1) (2)
- 1.1.3 Kamano ya mongodi wa lengolo le Samina e ne e le efe? (1)
- 1.2
- 1.2.1 Tabataba e bolelwang ke lengolo ke efe? (2)
- 1.2.2 Eo ya ngotseng lengolo, sepheopheo / morero wa hae wa ho ya Kgauteng, ke ofe? (2)
- 1.3 Motho ya qotsitsweng a bua potsong ya 1.1 o amana jwang le Samina? (1)
- 1.4 Qotsa mola ho tswa moqotsong, o supang hore Samina mokgwa wa hae o ne a ja banna? (2)
- 1.5 Itshetlehe ka moqotso o bolele hore hobaneng o nahana hore Samina le Amos Mwana ha ba a ka ba arohana ka kgotso. (2)
- 1.6 Monna ya neng a se a dula le Samina nakong eo a fumanang lengolo ke mang? (1)
- 1.7 Hlalosa hore ho tswa ka ntshwe di sa fohlwa ke ho etsa jwang ? (2)
- 1.8 Lebaka le neng le etsa hore Amos Mwana a ikokobetse, le ha ho ne ho ntse ho bonahala hore mokgwa wa hae o pelo e kgutshwane, ke lefe? (2)
- 1.9
- 1.9.1 Ho latela moqotso, Thekong e bohole bo bokae le Kgauteng? (1)
- 1.9.2 Hobaneng ho thwe bohole boo ha bo thuse letho matsatsing ana a tswelopele? (1)

[20]

Tema YA 2

Boha tema ena e latelang mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

RCS KE YA BOHLE

DIPEHELO:

- O moahi wa Afrika Borwa ya nang le bukana ya boitsebiso?
- O se o na le dikgwedi tse ka hodimo ho 6 o sebetsa?
- O amohela ho feta R 2000.00 ka kgwedi?
- Ha o a *blacklistwa*?
- Ha eba o arabile E, dipotsong tse ka hodimo? RCS ke ya hao.

Hapa phomolo ho ya Maritius :

Sebedisa R 500. kapa ho feta ka
RCS karete ya hao pakeng tsa 15
Phupjane 15 Phato 2010.

Etsa kopo o be o sebedisa RCS karete ya hao mabenkeleng ana naha ka bophara.

O se o ka sebedisa RCS karete ya hao mabenkeleng ana naha ka bophara
Sebedisa karete ya RCS ho le leng la mabenkele a rona a 7500 naha ka bophara

DIPOTSO

- 1.10 Bolela le le leng feela la mabenkele ao ho ona o ka etsang kopo wa ba wa sebedisa karete ya RCS. (1)
- 1.11 Bolela le le leng fela la mabenkele ao o ka kgonang ho reka feela ho ona ka karete ya RCS. (1)
- 1.12 Mabenkele ao a amohelang karete ya RCS a fumaneha hokae? (1)
- 1.13 1.13.1 'Na taba ya hore karete ya RCS ke ya bohle ke ntlha kapa empa e le mohopolo fela?' (1)
- 1.13.2 Tshehetsa karabo ya hao (ho 1.13.1) ka lebaka (2)
- 1.14 Totobatsa ka botlalo mokgwa o le mong feela oo ka ona o ka fumanang tlhahisoleseding ka RCS. (2)
- 1.15
- 1.15.1 Se o behang monyetleng wa ho hapa ka RCS ke sefe? (1)
- 1.15.2 O ka hapa eng ka RCS? (1)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**Potso YA 2**

- Bala ditaba tsa tema e latelang, e be o di kgutsufatsa ka mokgwa o latelang:
- Ka seratswana se bontshang momahano ya dintlha tse supileng.
- Mantswe a be dipakeng tsa 80 le 90.
- Sebedisa mantswe a hao.

Tshiung tsa ha Bahlakwana ba le Mangaung ka bokaota, Molise o kile a batla a bolawa ke pudumo hampe. Molise eo ke mora Mochekeane, moholwane wa Ramohope eo re seng re mo amile hangata tabeng tsa bokaota – hobane ha ho batho ba tsebileng bohloko le boima ba bokaota ho feta batho bana ba Masheane.

Molise a be a tjehele ka lemena ka la maobane. Eitse ha bo esa a be a tloha metlotlwaneng ho ya kokodisa. A di fumana meneng la hae, a fumana di wetse, ho robellane, ho le dinone, ho le dipudumo.

Ao, thabo ya lekaota re ke ke ra e lekanya ra e qeta mona!

A itahlela ka lemeneng a se a sa botse, ho ya hlaba ka lerumo.

A di qala, a di tweba ka le lephatshwa monna wa lekaota.

Mokgo wa pudumo wa be o eme ho ya ka nngane, o mo tadimile ha a ntse a di hlaba.

Eitse moo e yang e bona hore o e lebile, ya mo raohela kgomo e tona, ha re lai! Ka lehlohonolo ya mo fosa ka bohale ba dinaka, ya mo kenya pakeng tsa dinaka, ya mmetsetsa ka hodima lemena!

A phonyoha jwalo nakeng tsa pudumo ya poho mora Mochekeane. Ha e le pudumo, leha e ne e batlile e mmolaya, ha e a ka ya phela, hoba Modise o bile a e bolaya ka lerumo a ntse a le ka hodimo.

Mohla makaota a dihetseng jwale ka ha a ne a dihetse mohlang oo, e ne e ba ke nala le monyaka hae ha ona. Ha eba jwalo ho bara ba Mochekeane ka ditshiu tse latelang eo ya Molise.

(E qotsitswe bukeng ya Hara Dibatana le Dinyamatsana, Z. D. Mangoaela, 1978: 85 – 86)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: [10]

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

Bala tema ena e be o araba dipotso tsa thutapuo le tshebediso ya puo tse e latelang:

Mahlo a Mmakatulo e ne le a moholo a matle, mme a na le bosootho bo itseng. A ne a dula eka a tletse menyepetsi. A ne a potapotilwe ke dintshi tse ntsho tse tsotegang, mme ere ha a bua o fumane di ntse di ikonka. Marama a hae a ne a le matle, mme a butsweditse ka hare jwalo ka lehapu la hwetla.

Pataolo tsena tsa mahlo a Mmakotulo e ne ere ha di ka re pjangpjang le mahlo a monna di tsosetse eo monna wa batho setsokotsane se seholo. Moriri o ne a ena le o motsho o molelele, o tshwerweng ka makgethe hape o benyang.

Monna ha a o shebile o ne a hopola botosa le bomotjhotjhonono. Mabenyane a nnete hloohong ya ngwana batho. Ka seemo a lekane hantle, ditlhafu le tsona di babatseha – e se meongwana ena ya botshase eo re atisang ho e bona. Teng ha a tshasitse ditshotso tsa sekgowa sefahlehong, le mohetene o ne dumela a sa qeyaqeye hore Mmopi o teng. Makgethe a tswileng matsoho tjena e ne e ka ba mosebetsi wa Modimo fela.

Dipalopalo tsa hae tsa mmele e ne e le 32-34-32. Banna ba bangata ba re barata ho ikatametsa ho yena empa botle ba ngwana enwa wa batho bo ne bo ba hakolla mesifa bo ba kgwehlisa mangole, o fumane motho wa teng mmele whoohle o tetema – potso e le hore na mmele ona o tetemiswa ke takatso kapa tshabo na?

Ka mosebetsi Mmakotulo e ne e le mosuwetsana. Ka le leng la matsatsi Mokgatlo wa Matitjhere wa kopa moprofesara Ranko ho tla buisana le ona ka ditaba tse amanang le Thuto ya Histori. Mora Ranko a hla a lokisa pampiri e babatsehang, e fupuditsweng hantle, mme ya emela letsatsi la Moqebelo.

Moqebelong oo, Mmakotulo ha a kena bateng a tola, a hla a todisisa. A nka nako ya hae ho tswa ka metsing, a qeta hora le sekoto a shebane le seipone

(E qotsitswe ho tswa ho Moprofesara Ranko, R. C. Bodibe, 2007: 11 – 1)

DIPOTSO:

3.1 Qolla kgethi dipolelong tse latelang ha o qeta o e rehe:

Mohlala: Mahlo a Mmakotulo a shebane. a Mmakotulo – Lerui

3.1.1 Mahlo a potapotilwe ke dintshi tse ntsho. (2)

3.1.2 Dintshi tse tsotegang di a ikonka. (2)

3.1.3 Pataolo tsena di tsosetsa banna moferefere. (2)

3.2

3.2.1 “.... e se meongwana ena ya botshase”. Meongwana ke phetoho ya modumo, Tengwantsho / Tengwanafatso e tlisitsweng ke ha ho nyenyefatswa meomo. Fetola mabitso a sehelleltsweng mola ka tlase ka mokgwa o bontshitsweng, ha o qeta o rehe phetoho e hlahisitsweng ke phetoho eo.

(a) Nyenyefatso – Moriri o ne a na le o motsho (1 x 2) (2)

(b) Boiketsi – Mmakotulo o hata Mmakotulo ha a tsamaya (1 x 2) (2)

- 3.3 Fana ka bonngwe ba meomo. (1)
- 3.4 Mmakotulo ha a kena bateng, a hla a todisisa.
Todisisa – ke katoloso ya leetsi tola mme katoloso eo e bitswa leetsisisi.
 Fetofetola leetsi lena tola ho bontsha katoloso e latelang:
- 3.4.1 Leetsaki (1)
- 3.4.2 Leetsetsi (1)
- 3.4.3 Leetsisi (1)
- 3.5 Fana ka mahlalosonngwe a mantswe a sehelletsweng mola ka tlase dipolelong tse latelang:
- 3.5.1 Mahlo a hae a ne dula a tletse menyepetsi. (1)
- 3.5.2 Dintshi ke tse ntsho tse tsotelang (1)
- 3.6 Latola dipolelo tse latelang. Ela hloko: Se fane ka malatodi a mantswe a sebedisitsweng, latola polelo:
- 3.6.1 Mahlo a Mmakotulo e ne e le a maholo a matle. (1)
- 3.6.2 Ka mosebetsi Mmakotulo ke mosuwetsana. (1)
- 3.7 Fana ka dihlopha tsa mabitso a sehelletsweng mola ka tlase dipolelong tse latelang:
- 3.7.1 Mpho o tla fihla hosane. (1)
- 3.7.2 O filwe mpho e ntle moketeng. (1)
- 3.7.3 Botle ba Mmakotulo bo a makatsa. (1)
- 3.7.4 Dikgomo tse fulang mothating ke tse nyetseng Mmakotulo. (1)
- 3.8 Hora, jwalo ka ha e sebedisitswe polelong ena: A qeta hora le sekoto a shebane le Seipone, e ka ba le meelelo e mengata. Mohlala: ha ba qeta ho ja ba hora sejana ka matsoho.
 Jwale, sebedisa maetsi a latelang dipolelong tse pedi tse fapaneng ho totobatsa meelelo e sa tshwaneng.
Ela hloko: Se hlalose hore leetsi le bolelang, moelelo o tla hlaka tshebedisong ya leetsi leo.
- 3.8.1 Ho balla (1 + 2) (2)
- 3.8.2 Hlaha (1 + 2) (2)
- 3.8.3 Polelong ena: “ Mmakotulo ha a kena bateng a tola, a hla a todisisa”
Hla ke lethusi, Ipopele dipolelo moo o sebedisitseng mathusi a latelang: ELA HLOKO: Se a sebedise e le maetsi.

3.9.1	Tswa	(2 x 1)	(2)
3.9.2	Tloha	(2 x 1)	(2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70